کاربست مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی-امنیتی پایدار

علی رستمی[1]
حجت اله جهانی راد[2]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۱/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۳/۱۱

چکیده

تغییرات سریع و رشد روزافزون دانش و اطلاعات، هر سازمانی را بر آن می‌دارد تا برای بقا، تمام تلاش خود را در مدیریت دانش به کار گیرد. سازمان‌های اطلاعاتی- امنیتی نیز از این مقوله جدا نبوده، با توجه به محدودیت منابع مرجع که در حوزهٔ مأموریتی و کاری با آن مواجه هستند و همچنین حجم توجه‌برانگیزی از تجارب که در طول سال‌های پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی در رویارویی و مقابله با تهدیدهای گوناگون به‌دست آوردند، باید تمرکز کاری خود را معطوف به مدیریت دانش حفاظتی نموده تا از این طریق بتوانند در بهره‌وری و اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار عمل کنند. این مقاله بر مبنای فرایند مدیریت دانش از دیدگاه کینگ و اوگا نگاشته شده است. در راستای دستیابی به این هدف، محقق به دنبال چگونگی بهره‌برداری از مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار بوده و در قالب سؤال پژوهش این مسئله را دنبال نمود است. محقق در این مقاله با بهره‌گیری از نظرات خبرگی فرماندهان، کارشناسان حفاظت اطلاعاتی تلاش نموده با استفاده از روش پژوهش توصیفی–تحلیلی به پاسخ سؤالات مدنظر دست یابد. نظر به فرضیهٔ پژوهش، یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان‌گر آن است که مدیریت دانش حفاظتی، تأثیر کارا و اثربخشی در ارتقای دانش حفاظتی و مهارت حرفه‌ای کارشناسان امنیتی و عملیاتی داشته و اشراف اطلاعاتی سازمان را بر حوزهٔ مسئولیتی ارتقا می‌بخشد که این وضعیت باعث ایجاد امنیت پایدار می‌شود.

واژگان کلیدی: *مدیریت دانش، حفاظت اطلاعات، اشراف اطلاعاتی، امنیت پایدار.*

---

۱. دانشجوی دورهٔ مشترک مرکب و عضو هیئت‌علمی دافوس آجا، نویسنده مسئول (arostami@gmail.com)
۲. دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیا سیاسی(johnny.hojat@yahoo.com)

مقدمه

نقش دانش در رقابت‌پذیری سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی، طی دهۀ اخیر بسیار برجسته‌تر شده است. در حقیقت امروزه بیشتر توانمندی‌ها و قابلیت‌های کسب‌شده توسط سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی، نه به‌واسطۀ تجهیزات و امکانات؛ بلکه به‌وسیلۀ دانش انباشته‌شده در آن سازمان‌ها کسب می‌شود؛ ازاین‌رو، به‌عنوان یک عامل تأثیرگذار، مدیریت دانش یا هنر ایجاد ارزش افزوده از این سرمایۀ ناملموس، از ارزش و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مدیریت دانش حفاظتی بر این اندیشه استوار است که ارزشمندترین منبع هر سازمان اطلاعاتی، دانش کارکنان است. این تمرکز از میزان بالای تغییرات در سازمان‌های امنیتی امروزی و کل جامعه نشأت می‌گیرد. مدیریت دانش حفاظتی بر این اساس شکل گرفته که امروزه، همۀ کارها، دانش‌مدار است و همۀ کارشناسان به‌نوعی کارکنان دانش‌مدار به‌حساب می‌آیند. این بدین معنی است که شغل آن‌ها بیشتر به دانش آن‌ها متکی است؛ به‌عبارت‌دیگر، خلق، به اشتراک‌گذاری و به‌کارگیری دانش؛ ازجمله مهم‌ترین کارهای همۀ کارشناسان سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی است. افراد، فرایندها و فنّاوری، سه عنصر اساسی یک محیط سازمانی است. مدیریت دانش بر افراد و فرهنگ سازمانی متمرکز می‌شود تا به اشتراک‌گذاری و به‌کارگیری دانش را برانگیخته و پرورش دهد؛ بر فرایندها و روش‌ها تمرکز می‌کند تا دانش را مکان‌یابی، خلق و تسخیر و به اشتراک بگذارد و بر فنّاوری تمرکز می‌کند تا دانش را ذخیره و دسترس‌پذیر نماید و این امکان را برای افراد فراهم آورد که بدون این‌که در کنار هم باشند، با همدیگر همکاری کنند (مینایی، ۱۳۹۵: ۱۶). برای نهادینه‌کردن دانش در یک سازمان نیاز به یک نظام آموزشی و پرورشی مستمر، کارآمد و پویاست تا با استفاده از ابزارهای مدیریتی نوین، فنون و فنّاوری پیشرفته، سطح علمی و هوشیاری افراد را با توجه به تغییرات سریع در دنیای امروز در سازمان افزایش دهد. در حقیقت مدیریت دانش حفاظتی کارا و اثربخش، به کاهش خطاها و دوباره‌کاری‌ها می‌انجامد و اشراف اطلاعاتی را ارتقا بخشیده و سرعت حل مسائل و تصمیم‌گیری‌ها را افزایش می‌دهد و این‌که امنیت پایدار را به ارمغان می‌آورد. در شرایط موجود، مدیران به‌عنوان کنشگران اصلی سازمان، به موضوع‌های سازمانی از منظر کارکردی و اجرایی می‌نگرند و اهمیت و ضرورت اعمال یک سازوکار را از طریق ارزیابی اثرات و کارکردهای آن مورد ارزیابی قرار می‌دهند (رنانی و نامقی، ۱۳۸۸: ۳)؛ هم‌چنین عمدۀ پژوهش‌های انجام‌شده پیرامون مدیریت دانش از منظر کارکردی، به ارزیابی اثر مدیریت دانش بر یک عامل؛ مانند نوآوری یا مدیریتِ روابط با مشتریان متمرکز شده‌اند و از نگاهی جامع به این موضوع غفلت

ورزیده‌اند. با توجه موارد یادشده، در پژوهش حاضر محقق با رویکردی جامع، چگونگی مدیریت دانش در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار را مورد بررسی و دقت قرار داده است.

سؤال، هدف و فرضیهٔ پژوهش:

سؤال اصلی: سؤال اصلی پژوهش آن است که "چگونه می‌توان از مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار بهره‌برداری نمود؟"

هدف: مهم‌ترین هدف این مطالعه، بررسی چگونگی بهره‌گیری از مدیریت دانش در اشراف اطلاعاتی و ایجاد امنیت پایدار است که شامل شیوه‌های جمع‌آوری اخبار، تجزیه‌وتحلیل اطلاعات، الگوی امنیتی مشارکتی و فرهنگ اطلاعاتی است.

فرضیه: با مدیریت دانش حفاظتی شامل شیوه های جمع آوری اخبار به تجزییه و تحلیل اطلاعات و الگوی امنیتی مشارکتی و فرهنگ اطلاعاتی می توان به اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار رسید و مهارت حرفه ای کارشناسان عملیاتی را ارتقاء بخشید

پیشینه:

با بررسی‌های به‌عمل‌آمده در دانشکدهٔ علوم و فنون فارابی، پژوهشکدهٔ مطالعات کاربردی قلم، دافوس آجا و سایر مراکز آموزشی و مطالعاتی مربوط به سازمان‌های امنیتی و اطلاعاتی، مقاله‌ای با موضوع " کاربست مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی-امنیتی پایدار "یافته نشد؛ اما پژوهشی با عنوان نقش مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی توسط آقایان حبیب قنبری و خسرو حبیبی با هدف بررسی گسترهٔ مفهومی مدیریت دانش و اشراف اطلاعاتی تدوین گردیده و به این نتیجه رسیده است که اشراف اطلاعاتی همیشه مورد توجه مسئولان و سیاست‌گذاران سازمان‌های حفاظت اطلاعات بوده و اجرایی‌نمودن وظایف و تکالیف صیانتی و مراقبتی بر مجموعهٔ عظیم نیروهای مسلح و شناخت نقاط قوت و ضعف، زمینه‌های نفوذ و رخنهٔ دشمن، انحراف در مأموریت‌ها و فعالیت‌ها ن.م و کارکنان و هم‌چنین برخورد مناسبی با ریشه‌ها و مظاهر جرم و تخلف، مستلزم داشتن اطلاعات کامل و دقیق و از زوایای پیدا و پنهان، روابط و مناسبات جاری در سطح ن.م است که در این مقاله نخست گسترهٔ مفهومی مدیریت دانش و اشراف اطلاعاتی مورد بحث و بررسی و تبیین قرارگرفته و سپس به ارتباط این دو پرداخته شده است. بر اساس این بررسی‌ها و یافته‌های علمی، مدیریت دانش در حکم یکی از پایه‌های ضروری اشراف اطلاعاتی سازمان‌های اطلاعاتی محسوب می‌شود که دست‌اندرکاران حوزه‌های ستادی و اجرایی را به تعمیق و توجه بیشتر به این سازوکار ارزشمند قانونی فرامی‌خواند (قنبری و حبیبی،۱۳۹۵: ۳۷۲).

مفاهیم و مبانی نظری

مدیریت دانش: دربارهٔ مدیریت دانش تعاریف متعدد و متنوعی ارائه شده است که با توجه به زاویهٔ دید صاحب‌نظران و میزان توجه هر یک به عاملی خاص، نوع تعریف آن‌ها از یکدیگر متمایز می‌شود (O Dell,1996: 76-82). توجه به وجوه مشترک تعاریف نشان می‌دهد که نقش سازمان در به‌کارگیری دانش، مهارت و اطلاعات در تصمیم‌گیری‌ها اهمیت بسزایی دارد. مدیریت دانش فرایندی است که به‌واسطهٔ آن سازمان‌ها در زمینه یادگیری (درونی کردن دانش)، کدگذاری دانش (بیرونی‌کردن دانش) و توزیع و انتقال دانش مهارت‌هایی را کسب می‌کنند (عالم تبریز و همکاران، ۱۳۸۷ :۵۲).

نظریه‌های مرتبط با مدیریت دانش: در ادامه برای بررسی و امکان ایجاد ارتباط میان فعالیت‌های سازمان های امنیتی و فرایندهای مدیریت دانش، برخی از نظریه‌های موجود مرتبط با مدیریت دانش -که ضرورت ایجاد این ارتباط را محسوس‌تر می‌نماید و اثر فرایندهای مدیریت دانش را در فعالیت‌های سازمان های امنیتی بهتر نمایان می‌نماید- تشریح گردیده است:

فرایند مدیریت دانش از دیدگاه کینگ و اوگا: از سوی کینگ و اوگا (۲۰۰۶) الگوی جامعی ارائه گردیده است که در آن مدیریت دانش به‌صورت یک فرایند دارای آغاز-پایان مدنظر قرارگرفته است (آقا محمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۴). به دست آوردن ارزش از فرایند راهکنشی درجایی است که راهبرد سازمان با اهداف سازمانی مورد استفاده قرار گیرد (smith,2001: 18).

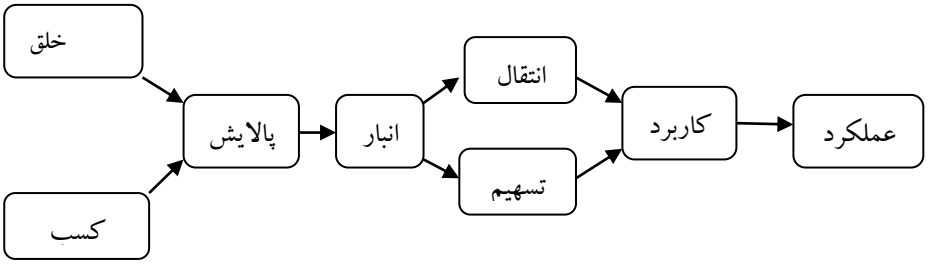

نمودار شماره ۱: الگوی فرایند مدیریت دانش از دیدگاه کینگ و اوگا (جعفریان و همکاران، ۱۳۸۸).

الگوی نوناکو و تاکوچی: دو پژوهشگر ژاپنی به نام‌های نوناکو و تاکوچی[1] الگویی برای توضیح چهار فرایند لازم برای ایجاد و استفاده از دانش در سازمان ارائه داده‌اند. این چهار فرایند شامل جامعه‌پذیری، برونی‌سازی، ترکیب و درونی‌سازی است. محتوای دانش سازمانی به دو صورت

1. Nonaka & Takeuchi

آشکار و پنهان بر این چهار فرایند اثرگذار است (wiig, 1997: 6-14). در فرایند جامعه‌پذیری، افراد باید با یکدیگر ارتباطات رودررو برقرار کنند. در فرایند برونی‌سازی، افراد دانش پنهان و ضمنی خود را از طریق تبادل و ارائهٔ اطلاعات توسط الگوهای ذهنی و کلمات آشکار می‌سازند. جو اعتماد و اطمینان از شروط انجام موفق این فرایند است. در فرایند ترکیب، دانش آشکارشدهٔ گروه‌ها در اختیار تمام افراد سازمان قرار می‌گیرد و سرانجام در فرایند درونی‌سازی، دانش آشکار به دانش ضمنی تبدیل می‌شود و دانش جدیدی درون افراد نهادینه می‌شود. خلق دانش به‌صورت فرایندی حلزونی شکل، از تعاملات میان دانش آشکار و ضمنی حاصل می‌شود. ترکیب این دو نوع از دانش، چهار صورت از تبدیل‌های دانش را نمایان می‌سازد (Nonaka & Takeuchi,1995: 122).

طبقه‌بندی انواع دانش: انواع دانش از نظر نوناکا یکی از معروف‌ترین طبقه‌بندی‌ها از دانش است. وی در این طبقه‌بندی دو نوع دانش را معرفی می‌نماید که عبارتند از: دانش آشکار (صریح) و دانش نهان (نهفته) (گیلبرت، ۱۳۸۵، ۴۷).

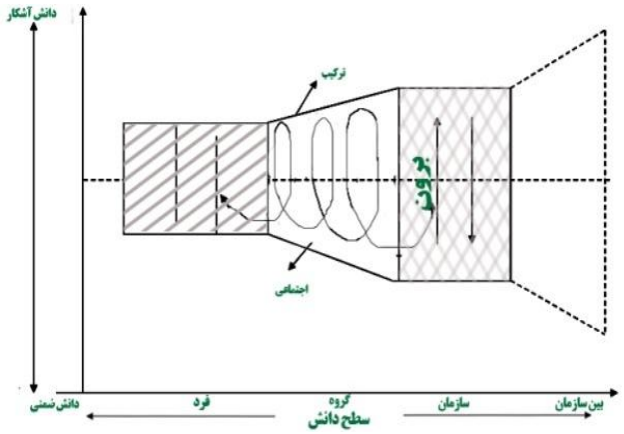

نمودار شماره ۲: الگوی حلزونی مدیریت دانش (شریف‌زاده، ۱۳۸۷: ۲۱۶)

دانش آشکار: دانشی است که عینی بوده و می‌تواند به‌صورت رسمی و زبان نظام‌مند بیان شود. نوناکا معتقد است که این نوع از دانش، مستقل از کارکنان بوده و در سامانه‌های اطلاعات رایانه‌ای، کتب، مستندات سازمانی و نظایر آیین‌ها وجود دارد. دانش صریح دارای قابلیت کدگذاری و بیان از طریق گویش است. علوم دانشگاهی مثال بارز این نوع از دانش است.

دانش نهان (نهفته): دانشی است که انتزاعی بوده و دست‌یابی به آن آسان نیست. لی و چوی به نقل از پولانی، دانش نهفته را به این صورت تعریف می‌کنند؛ "دانشی که منابع و محتوای آن در ذهن نهفته است و به‌آسانی قابل دست‌یابی نبوده و غیرساختارمند است". این دانش از

طریق تجربه و یادگیری عملی کسب می‌گردد و کدگذاری شده نیست. این دانش، دانش نانوشتهٔ سازمان است که بیانگر میزان تجربه و مهارت کارکنان است. در این زمینه، زیباترین تعبیر را خود پولانی ارائه نموده است: "ما بیشتر از آنچه می‌گوییم، می‌دانیم". فراگرد مدیریت دانش می‌تواند به سازمان‌ها کمک کند تا مأموریت خود را به‌خوبی انجام داده و به چشم‌اندازها و اهداف خود دست پیدا کنند (دستان، ۱۳۸۶: ۳۶).

عوامل زمینه‌ای مدیریت دانش در سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی: زیرساخت دانش، سازوکاری است که سازمان‌ها؛ به‌ویژه سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی از طریق آن، دانش را مدیریت می‌کنند و افراد در بخش‌های متفاوت آن، دانش خود را از طریق این زیرساخت‌ها تسهیم می‌کنند. هدف اصلی این زیرساخت‌ها، چیزی جز جریان‌دادن دانش در رگ‌های فرایند کاری سازمان نیست. پیاده‌سازی مدیریت دانش در سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی با توجه به ویژگی‌های ذاتی این‌گونه سازمان‌ها، بدون توجه به عوامل زمینه‌ساز و بسترسازی مناسب امکان‌پذیر نبوده و با شکست مواجه خواهند شد. برای موفقیت در این امر، سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی نیازمند ایجاد محیط کاری هستند که در آن، دانش و تجربه به‌سادگی تسهیم شده، فرایندها و فنّاوری‌های اطلاعاتی نیز برای این هدف بایستی اعمال شوند؛ هم‌چنین رفتار افراد در سازمان‌ها نیز باید در این راستا قرار گیرد تا اطلاعات و دانش آن‌ها ادغام شده و در زمان مناسب به دست افرادی برسند که به آن نیاز دارند تا بتوانند با بهره‌وری بیشتری عمل کنند. بدون تردید آنچه که باعث سیر صعودی کیفیت برون‌دادهای سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی می‌شود، وجود مدیریتی دانا، آگاه و تأثیرگذار در سازمان است که افزون‌بر سازگاری و هماهنگی با تغییرات، خود نیز باعث تغییر می‌شود. مبانی زیرساخت مدیریت دانش، شامل فرهنگ سازمانی، فنّاوری اطلاعات و فرایندهای دانش است.

عوامل استقرار مدیریت دانش حفاظتی در سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی: این عوامل عبارتند از: تعهد و حمایت مدیریت ارشد، آموزش مفاهیم مدیریت دانش در سطح سازمان، فراهم نمودن بستر فرهنگی مناسب، فراهم نمودن زیرساخت فنّاوری، ایجاد ساختار سازمانی مناسب، ایجاد کانون‌های دانشی، اندازه‌گیری عملکرد دانش سازمان و انجام اقدامات و تغییرات موردنیاز.

آثار مدیریت دانش حفاظتی در سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی:

۱. توانمندسازی و ارتقای قابلیت کارشناسان عملیاتی
۲. کاهش زمان تصمیم‌گیری و انجام فعالیت‌های اطلاعاتی و عملیاتی
۳. افزایش قابلیت سازمان در تصمیم‌گیری خوب و جدی
۴. افزایش کیفیت و وزن سوابق عملیاتی

۵. بهبود کافی عملکرد کارشناسان عملیاتی در اداره و مدیریت سوابق عملیاتی
۶. افزایش قدرت انعطاف‌پذیری و انطباق با محیط
۷. اثربخشی در سازمان
۸. رضایت شغلی کارشناسان
۹. احساس مهم بودن در اجرای مأموریت سازمان
۱۰. صرفه‌جویی در سازمان و کاهش هزینه‌ها در ادارهٔ سوابق عملیاتی کیس‌ها
۱۱. افزایش مزیت رقابتی
۱۲. بهبود مدیریت سوابق عملیاتی کیس‌ها و مظنونان
۱۳. افزایش خلاقیت و نوآوری در قوه کارشناسی سازمان

اشراف اطلاعاتی: فرایندی است که سازمان‌های اطلاعاتی با گسترش و استمرار تلاش جمع‌آوری و تبادل اطلاعات[1] بین سازمانی با استفاده از منابع آشکار و پنهان و با ارزیابی و تجزیه‌وتحلیل و تفسیر همهٔ معلومات به‌دقت آمده، برای گسترش داشته‌های اطلاعاتی و افزایش ظرفیت‌ها، دست‌یابی به آگاهی و شناخت تهدیدها، آسیب‌ها و فرصت‌ها برای برتری اطلاعاتی و تأمین نیازمندی‌ها اطلاعاتی در حوزه‌های خودی و حریف در راستای کاهش نقاط کور و دسترس‌ناپذیر برای پیش‌گیری و خنثی‌سازی انجام می‌پذیرد (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۵۹).

اشراف اطلاعاتی به‌عنوان کارویژهٔ سازمان‌های اطلاعاتی از اهمیت بسیار زیادی در انجام مأموریت سازمانی برخوردار است و در یک نگاه راهبردی در قالب یک فرایند، ارزیابی‌شدنی است؛ ازاین‌رو چنانچه اشراف اطلاعاتی را یک فرایند در نظر بگیریم، روندی را که به‌واسطهٔ آن اخبار جمع‌آوری می‌شود، به اطلاعات تبدیل می‌گردد و در اختیار سیاست‌گذاران قرار می‌گیرد، فرایند اشراف اطلاعاتی اطلاق می‌شود. چرخهٔ اطلاعات فرایندی پنج مرحله‌ای است که توسط آن، داده‌های خام به اطلاعات مفید تبدیل می‌شوند که عبارتند از: ۱- برنامه‌ریزی و هدایت ۲- جمع‌آوری ۳- پردازش ۴- تولید ۵- انتشار؛ به عبارتی این فرایند حاصل فعالیت‌های اطلاعاتی است و عبارت است از کلیهٔ تلاش‌هایی که توسط سازمان‌های اطلاعاتی در راستای اهداف و طرح‌های اطلاعاتی و با استفاده از شگردها و ابزارهای اطلاعاتی صورت می‌گیرد؛ درواقع هدف اصلی این فرایند، درک درست و به‌موقع اخبار و اطلاعات مربوط به موضوعی خاص برای سیاست‌سازان و تصمیم‌گیرندگان و فرماندهان جنگ است و تحقق این مأموریت نیز به جمع‌آوری، پردازش، تجزیه، تحلیل و توزیع دقیق و به‌موقع اطلاعات وابسته است تا بتوان با

1. Intlligence Exchange

کمک آن تصمیم‌سازی کرد؛ پیش‌گیری نمود و با کمک آن با تهدید مقابله نمـود و در راسـتای امنیت‌سازی گام برداشت.

گسترش شبکه‌های جمع‌آوری اطلاعات و امنیت پایدار: سـازمان‌هـای اطلاعـاتی بـا گسـترش شبکه‌های جمع‌آوری اطلاعات و به‌کارگیری شیوه‌هـای نـوین مـی‌تواننـد بـا دریافـت اطلاعـات درست و به‌موقع، به تشخیص طرح‌ها و برنامه‌های حریف در حـوزه‌هـای مختلـف بـه برتـری و اشراف اطلاعاتی بر مسائل پیرامونی دست یابند و با شناسایی تهدیـدها و فرصـت‌هـا، امنیـت و منافع ملی را تأمین نمایند. کسب و جمع‌آوری اطلاعات درست، زمینهٔ اشراف اطلاعاتی منطبق بر حقایق را فراهم می‌آورد. این امر تنها در سایهٔ تمرکز بر اهـداف و سیاسـت‌گـذاری اطلاعـاتی امکان‌پذیر است. در همین راستا، نقطهٔ آغـاز فراینـد اشـراف اطلاعـاتی از جمـع‌آوری اطلاعـات شروع‌شده و به شناسایی تهدیدها و فرصت‌ها و تأمین نیازمندی‌های اطلاعاتی منتهی می‌شـود؛ البته سرانجام این فرایند در ایـن قسـمت متوقـف نمـی‌گـردد؛ بلکـه میـزان اثرگـذاری اشـراف اطلاعاتی در جریان تصمیم‌گیری و بازخورد آن، موجبات پویایی، رشد و بالندگی نظام سیاسـی را فراهم می‌آورد. بدون شک هراندازه اشرافیت برمبنای واقعیت‌هـای جامعـه و مشـکلات فـرارو استوار باشد، در روند بیش‌ازپیش پویا وزنده ادامه می‌یابد؛ بنابراین اشراف اطلاعاتی به‌عنوان یک فرایند تخصصی به‌صورت سلسه‌وار به هم وصل شده است و یک هیئـت و شـکل مـوزون را بـه شرح شکل زیر به وجود می‌آورد:

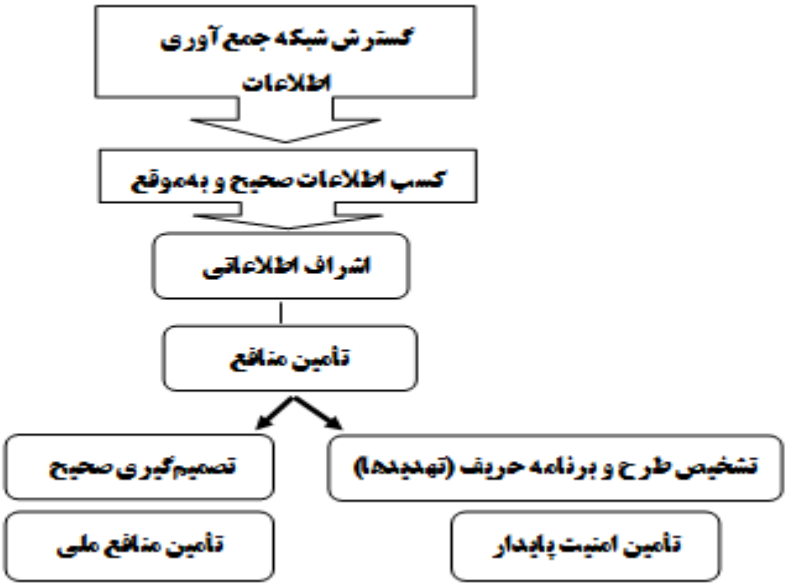

گسترش شبکهٔ جمع‌آوری و اشراف اطلاعاتی (خواجه امیری،۱۳۸۹: ۷۵).

اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار: دست‌یابی به اشراف اطلاعاتی که به‌عنوان کارویژهٔ سازمان‌های اطلاعاتی حائز اهمیت است؛ دستاوردها و موفقیت‌های بسیاری را برای مجموعه‌های اطلاعاتی به ارمغان خواهد آورد که به‌عنوان برآیند فعالیت‌های اطلاعاتی و نتایج اقدامات عملیاتی در سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی ارزیابی‌شدنی است و این دستگاه‌ها را دررسیدن به اهداف متعالی خویش و ایجاد امنیت پایدار رهنمون می‌سازد. درواقع برآیند و نتایج حاصل از اشراف اطلاعاتی در یک سامانه اطلاعاتی، احاطه و تسلط کامل در روند گذشته، حال و آینده وقایع و حوادث پیرامونی را به وجود می‌آورد؛ به‌نحوی‌که سازمان اطلاعاتی بتواند با شناخت تهدیدها، آسیب‌ها و نقاط ضعف موجود، اقدامات پیشگیرانه را عملی نماید و برای پیش‌گیری، خنثی‌سازی و مقابله با تهدیدها و آسیب‌پذیری‌های مترتب بر آن، اقدام به‌موقع به عمل آورد. نتایج حاصل از اشراف اطلاعاتی، افزون‌بر پیش‌بینی و پیش‌گیری از غافل‌گیری و آسیب‌پذیری‌ها، باعث ارتقای بهره‌وری در سازمان‌های اطلاعاتی در سطح ملی و فراملی در برآورد تهدیدها و فرصت‌ها می‌گردد (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۸: ۸). بر همین اساس اشراف اطلاعاتی برای یک سازمان اطلاعاتی با برتری اطلاعاتی بر حریف، پیش‌نیاز هرگونه اقدام عملیاتی، پیگیری‌ها و تصمیم‌گیری‌ها برای مدیران و دست‌اندرکاران سازمان اطلاعاتی است که مانع از غافل‌گیری، فریب و شکست اطلاعاتی برای یک سازمان اطلاعاتی است و آمادگی لازم برای پیش‌گیری و مقابله به‌موقع و مؤثری را برای این‌گونه سازمان‌ها را به وجود خواهد آورد؛ به‌عبارت‌دیگر، اشراف اطلاعاتی چنانچه از حال به آینده سوق داده شود، قطعاً پیش‌گیری از رخداد حوادث و تولید فرصت برای مقابله با دشمن را در پی داشته و یک نوع بازدارندگی است؛ چراکه احاطه و تسلط کامل بر فرایند سه‌بعدی زمانی و رخدادهای حال و گذشته و احتمال رخداد آن در آینده است که به پیش‌گیری می‌انجامد (جمشیدیان، ۱۲:۱۳۸۸)

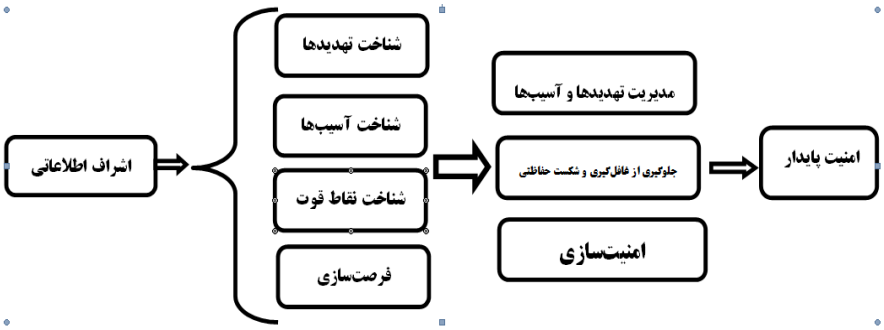

روند امنیت پایدار در سایهٔ اشراف اطلاعاتی (خواجه امیری،۱۳۸۹: ۴۹)

شیوه‌های جمع‌آوری در سازمان‌های اطلاعاتی: اشراف اطلاعاتی به مجموعه فعالیت‌ها و اقدام‌هایی گفته می‌شود که در اثر اجرای آن، یک سازمان اطلاعاتی قابلیت احاطه و تسلط کامل بر روند گذشته، حال و آینده وقایع و حوادث حوزهٔ مسئولیتی را داشته باشد؛ به‌نحوی‌که بتواند برای پیش‌گیری و مقابله با تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها فعالانه عمل نموده و همچنین در تولید فرصت‌ها، اقدام لازم و به‌موقع داشته باشد. امنیت بستر و زمینه‌ساز برای توسعهٔ فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و ... برای کلیهٔ جوامع بشری و کشورها محسوب می‌شود. این مهم از طریق شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات و اخبار به روش‌هایی از قبیل ۱. جمع‌آوری آشکار ۲. جمع‌آوری رسمی ۳. جمع‌آوری فنی ۴. جمع‌آوری از سوژه‌های عملیاتی (بازجویی) ۵. جمع‌آوری از طریق سانسور ۶. جمع‌آوری با اعمال قدرت ۷. جمع‌آوری پنهان یا ویژه (مؤمنی، ۳۲:۱۳۸۸)؛ هر یک از این روش‌ها نقش و اهمیت مخصوص به خود را داشته و از کاربرد خاص برخوردار است (خواجه امیری، ۷۶:۱۳۸۹).

تجزیه‌وتحلیل در اشراف اطلاعاتی: تجزیه‌وتحلیل در اشراف اطلاعاتی جایگاه ویژه‌ای دارد؛ به‌گونه‌ای که اگر انبوهی از اخبار و داده‌ها را داشته باشیم؛ اما نتوانیم آن‌ها را کنار هم گذاشته و داده‌های زائد را حذف نموده و اخبار و داده‌های باارزش را پردازش نماییم، تمام تلاش جمع‌آوری اخبار، چیزی جز تشکیل مخزنی از داده‌ها -که قابل‌استفاده و بهره‌برداری نیست- نخواهد بود. تجزیه‌وتحلیل و ارزیابی اطلاعات در تاروپود اشراف اطلاعاتی قرار دارد؛ درواقع اشراف اطلاعاتی بایستی در محور قرار گیرد که بدانیم چگونه و با بهترین وسیله به هدف نزدیک شویم. این مطالب همان ارزیابی و تجزیه‌وتحلیل اطلاعات در مسیر اشراف اطلاعاتی است.

الگوی امنیتی مشارکتی: این الگو نگاه متفاوتی به سیاست امنیت و حفاظت اطلاعاتی در یگان‌های ارتش جمهوری اسلامی ایران داشته و تفکر اصلی و مرکزی حاکم بر آن عبارت است از این‌که آحاد کارکنان در ایجاد امنیت و توسعهٔ فرهنگ حفاظت اطلاعاتی از طریق پذیرفتن تعهدات و مسئولیت امنیتی یگان خدمتی دربارهٔ پیش‌گیری و گزارش‌دهی و شناسایی تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها و انعکاس آن به مبادی ذی‌ربط نقش‌آفرینی می‌نمایند. در این رویکرد کارکنان حفاظت اطلاعات را ملجأ، مأمن و دوستان و متحدان خود می‌پذیرند. در رویکرد امنیتی مبتنی بر مشارکت و همکاری، امنیت به‌طور فزاینده‌ای به‌منزلهٔ ملک مشاعی تعریف می‌شود که تقسیم‌پذیر نیست. این رویکرد کارکنان را به دوست، متحد و دشمن تقسیم نمی‌کند؛ اما تهدیدها علیه همهٔ بازیگران مساوی است و همهٔ شرکا خواستار امنیت متقابل

هستند. امنیت مبتنی بر مشارکت و همکاری، افزون‌بر گسترش‌دادن تعریف امنیت، فراسوی دغدغه‌های یگانی -که شامل نگرانی‌های جاسوسی، خراب‌کاری، آسیب‌پذیری‌ها و محیط حفاظت فیزیکی می‌شود- برای عمق‌بخشیدن به فهم متقابل‌بودن امنیت تلاش می‌کند. این رویکرد بیش از آن‌که یک مجموعه از فرمول‌ها را پیرامون چگونگی ایجاد نظام امنیت یگانی مطرح کند، یک فرایند تدریجی را دربر می‌گیرد که درصدد شکل دادن به گرایش‌ها در مورد امنیت است. رویکرد یادشده بیش از رویارویی، به مشاوره، بیش از بازدارندگی، به اطمینان، بیش از پنهان‌کاری، به شفافیت، بیش از تنبیه، به پیشگیری و بیش از یک‌جانبه‌گرایی، به وابستگی متقابل تأکید می‌کند. در رویکرد امنیتی مبتنی بر مشارکت و همکاری، توسعهٔ درک یگانی از متقابل بودن امنیت مورد توجه قرار می‌گیرد و بیش از بازدارندگی مفهوم اطمینان‌بخشی متقابل مورد تأکید قرار می‌گیرد. افزایش چنین اطمینانی می‌تواند معمای امنیت را -که ذاتاً در راهبردهای واقع‌بینانهٔ سیاست قدرت نهفته است- کاهش دهد.

ایجاد فرهنگ اطلاع‌رسانی

فرهنگ‌سازی: فرهنگ‌سازی یکی از کلیدی‌ترین مؤلفه‌های پیاده‌سازی موفق سیاست امنیتی در سطح سازمان است که هدف اصلی آن، تعریف نقش هر یک از کارکنان در رابطه با اطلاعات است. ضمناً این برنامه سعی دارد که به روش ساده و کارآمد، علاقهٔ مضاعفی را در زمینهٔ امنیت اطلاعات و اطلاع به مبادی حفاظتی میان تمامی کارکنان ایجاد نماید. ایجاد فرهنگ امنیت اطلاعات و گزارش‌دهی در سازمان باعث ارتقای آگاهی از تهدیدها، ایجاد تمهیدات و سازوکارهای مقابله‌ای، تقویت ارتباطات دوطرفه میان کارکنان و سطوح مدیریتی را در پی خواهد داشت (رستمی، ۱۳۹۱: ۸۷).

گفتنی است ایجاد فرهنگ اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی، نیاز به زمان و تحقق آن در طولانی‌مدت امکان‌پذیر بوده و به آن با عنوان سرمایه‌گذاری بلندمدت باید نگاه کرد که نیاز به تلاش مداوم دارد. رویکرد تهدیدها در چند سال گذشته بیشتر به استفاده از فضای سایبر و مجازی برای تغییردادن فرهنگ و عادت مردم و نفوذ به لایه‌های اطلاعاتی در بخش‌های نظامی و دولتی و حتی امنیتی بوده تا بتواند اطلاعات موردنیاز پنهانی را از این طریق جمع‌آوری نماید؛ بنابراین فرهنگ‌سازی و توسعهٔ دانش یک وظیفه مهم بوده و انجام اقدام‌های امنیتی و حفاظتی برای ایجاد امنیت پایدار در یگان‌ها از واجبات برای همهٔ کارکنان به شمار می‌رود و بسترساز اشراف اطلاعاتی است.

ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت دانش

برای سنجش میزان اثرگذاری مدیریت دانش بر فعالیت‌های حفاظت اطلاعات، نیازمند استخراج عوامل و شاخصه‌های مدیریت دانش در هر بعد هستیم. پس از مطالعات اکتشافی و مرور ادبیات پژوهش، ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت دانش به‌صورت زیر استخراج شدند و از آن‌ها در جریان پژوهش استفاده شد (zack,1999:125).

ابعاد بررسی‌شدهٔ مدیریت دانش در پژوهش

مفهوم	ابعاد		مؤلفه‌ها/عوامل
مدیریت دانش	کسب دانش	۱	تولید (production)
		۲	گردآوری و مستندسازی (collection)
		۳	جذب (evaluation)
		۴	همگون سازی (assimilate)
	خلق دانش	۵	رهبری و مدیریت (management)
		۶	خلاقیت و نوآوری (innovation)
		۷	اعتماد (affiance)
		۸	مدیریت پژوهش (research management)
		۹	فنّاوری اطلاعات (m.it)
		۱۰	آموزش (technology)
	نشر دانش (تسهیم دانش)	۱۱	اعتماد (affiance)
		۱۲	ساختار سازمانی(organization chart)
		۱۳	تعاملات درون واحدی
		۱۴	فرهنگ سازمانی (organization cultural)
	کاربرد دانش	۱۵	نظام نرم‌افزاری پردازش تحلیلی متصل (OLAP)
		۱۶	داده‌کاوی (Data Mining) به‌عنوان سازوکار بازیابی اطلاعات
		۱۷	سامانه‌های نرم‌افزاری انبارداری داده
		۱۸	سامانه‌های مبتنی بر پیام؛ مانند Lotus Notes
		۱۹	نظام الکترونیک جلسات تعاطی ایده‌ها (Electronic Brainstorming)
	نگهداری دانش	۲۰	سامانه بایگانی سوابق طرح‌های گروهی (Team Repository)
		۲۱	سامانه مدیریت مستندات (Document Management)

		۲۲	طراحی پایگاه داده مربوط به هر حوزهٔ کارکردی خاص (Data Mart)
		۲۳	سامانه‌های نرم‌افزاری مدیریت پایگاه داده (DBMS)
		۲۴	انبارداری داده (Data warehousing)

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش

روش پـژوهش، زمینـه‌یـابی یـا پیمایشـی اسـت بـا رویکـرد کمـی از نظـر نـوع در دسـتهٔ پـژوهش‌هـای نظـری -کـاربردی قـرار دارد. پـس از کسـب نظـرات مـدیران از طریـق انجـام مصـاحبه‌هـا و تـدوین فرضـیه‌هـا، بـرای ارزیـابی درسـتی و نادرسـتی آن‌هـا بـا ارسـال پرسش‌نامه‌ها به دسـتگاه‌هـای فعـال در سـازمان هـای امنیتـی ، ایـن فرضـیات مـورد آزمـون قرار گرفتند و با استفاده از نرم‌افزار اس‌پی‌اس‌اس اطلاعات مورد نیاز مشخص گردید.

رویکرد پژوهش

رویکـرد عمـومی ایـن مطالعـه کمّـی و الگـوی مفـروض پـژوهش بـا اسـتفاده از روش‌هـای آمـاری و اسـتنباطی مـورد سـنجش قـرار گرفتـه اسـت. در ایـن پـژوهش ابتـدا بـا کسـب داده‌های کیفی از طریـق مصـاحبه‌هـا و مطالعـهٔ مسـتندات، نحـوهٔ اثرگـذاری مـدیریت دانـش حفـاظتی در اشـراف اطلاعـاتی و امنیـت پایـدار مـورد ارزیـابی قرارگرفتـه و فرضـیه‌هـای پـژوهش از آن اسـتخراج گردیـد. سـپس فرضـیه‌هـای پـژوهش از طریـق توزیـع پرسـش‌نامـه مورد ارزیابی قرارگرفته‌اند.

جامعهٔ آماری و نمونهٔ پژوهش

جامعهٔ مورد بررسی، دستگاه‌هـای فعـال در سـازمان هـای امنیتـی اسـت. فعالیـت اصـلی ایـن دسـتگاه‌هـا، فعالیـت‌هـای حفاظـت اطلاعـات اسـت کـه در راهبردهـا، اهـداف و برنامـه‌هـای خـود بـه سـازمان هـای امنیتـی نیـز توجـه دارنـد. بـرای انجـام پـژوهش از میـان ۶ دسـتگاه فعـال در زمینـهٔ سـازمان هـای امنیتـی ، ۹۰ نفـر بـه روش تصـادفی سـاده انتخـاب و بـرای آن‌ها پرسـش‌نامـه ارسـال شـد. میـزان بازگشـت پرسـش‌نامـه‌هـا در حـدود ۷۳ درصـد اسـت که مؤید همکاری مناسب مدیران سازمان‌های یادشده است.

روش گردآوری اطلاعات

مرحلـهٔ گـردآوری اطلاعـات آغـاز فراینـدی اسـت کـه طـی آن محقـق یافتـه‌هـای میـدانی و کتابخانـه‌ای را جمـع‌آوری مـی‌کنـد و سـپس بـه طبقـه‌بنـدی و تحلیـل آن مـی‌پـردازد و فرضیه‌های تدوین‌شدهٔ خود را مورد ارزیابی قرار می‌دهد (حافظنیا، ۱۳۸۹: ۱۴۳).

روش‌های گردآوری اطلاعات در این پژوهش را می‌توان به دوطبقه تقسیم کرد: اطلاعات کتابخانه‌ای ـ آرشیوی و اطلاعات میدانی (alvani,1998:154). مطالعات اکتشافی در این پژوهش شامل بررسی متون و مطبوعات، پژوهش و مصاحبه‌های اکتشافی است. برای بررسی متون از کتب، مجله‌ها و مقاله‌های اینترنتی استفاده شده است. هم‌چنین از اطلاعات کسب‌شده از طریق مصاحبه با متخصصان و مدیران سازمان‌ها در جریان پژوهش استفاده شده است. برای گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه در این مطالعه با توجه به شرایط از سه نوع مصاحبه آزاد[1] یا اکتشافی، مصاحبه متمرکز[2] و مصاحبه ساختارمند[3] استفاده شده است. البته شیوهٔ مصاحبه متمرکز به دلیل امکان اجرای آن در زمان اندک و خارج نشدن از جریان اصلی پژوهش مورد توجه بیشتری قرارگرفته است.

ابزار گردآوری اطلاعات

ابزار استفاده شده در این پژوهش، پرسش‌نامه از نوع بسته‌پاسخ است. پرسش‌نامهٔ اندازه‌گیری مدیریت دانش از نوع استاندارد است که توسط بوکویتز و ویلیامز[4] در سال ۱۹۹۹ میلادی ارائه گردیده است و در چند کشور استفاده شده و نتایج آن مورد تأیید و تصدیق است.

تجزیه‌وتحلیل داده‌ها

برای بررسی بودن یا نبودن مفاهیم و ابعاد مدیریت دانش از دیدگاه پاسخ‌دهندگان از آزمون کای-دو استفاده شده است (سطح خطا ۵٪). مفروض سنجش دربارهٔ توزیع فراوانی‌ها بر این اساس بود:

۱. فرض صفر Ho: پاسخ‌های ارائه شده از توزیع یک‌نواخت برخوردار نیست.

۲. فرض مقابل H1: پاسخ‌های ارائه شده از توزیع یک‌نواخت برخوردار است.

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها

بررسی تأثیر مدیریت دانش حفاظتی بر مؤلفه‌های اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار در جداول زیر ارائه شده است. نتایج اثر مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (شبکهٔ جمع‌آوری)

1. Open Ended
2. Focused
3. Structured
4. Bukowitz & Williams

ردیف	ابعاد مدیریت دانش	فراوانی‌های مشاهده‌شده				کای دو محاسبه شده	عدد معنی‌داری	میزان خطا	نتیجهٔ آزمون
		کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد				
۱	کسب دانش	۶	۹	۲۵	۲۰	۱۵/۰	۰/۰۰۰	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۲	خلق دانش	۶	۷	۲۴	۲۳	۱۴/۱۱	۰/۰۰۴	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۳	نشر دانش	۵	۶	۲۳	۲۶	۱۳/۵	۰/۰۰۳	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۴	کاربرد دانش	۶	۸	۲۰	۲۶	۱۲/۱۳۲	۰/۰۰۸	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۵	نگهداری دانش	۳	۵	۲۵	۲۷	۱۸/۲۳	۰/۰۰۳	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل

نتایج اثر مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (شیوه‌های جمع‌آوری)

ردیف	ابعاد مدیریت دانش	فراوانی‌های مشاهده‌شده				کای دو محاسبه‌شده	عدد معنی‌داری	میزان خطا	نتیجهٔ آزمون
		کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد				
۱	خلق دانش	۳	۱۲	۲۲	۲۳	۱۱/۱۴۳	۰/۰۰۸	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۲	کسب دانش	۶	۱۰	۲۲	۲۲	۱۲/۲۱۵	۰/۰۰۴	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۳	نشر دانش	۷	۱۰	۲۱	۲۲	۱۲/۴۳۲	۰/۰۰۷	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۴	کاربرد دانش	۵	۱۶	۲۰	۱۹	۱۱/۳۵۶	۰/۰۲۴	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۵	نگهداری دانش	۷	۱۲	۲۰	۲۱	۱۰/۳۲۵	۰/۰۲۲	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل

نتایج اثر مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (تجزیه‌وتحلیل اطلاعات)

ردیف	ابعاد مدیریت دانش	فراوانی‌های مشاهده‌شده				کای دو محاسبه‌شده	عدد معنی‌داری	میزان خطا	نتیجه آزمون
		کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد				
۱	خلق دانش	۷	۸	۲۱	۲۴	۱۴/۹۲۰	۰/۰۰۵	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۲	کسب دانش	۶	۸	۲۲	۲۴	۱۸/۸۳۰	۰/۰۰۱	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۳	نشر دانش	۲۲	۶	۱۸	۱۴	۱۱/۲۲۹	۰/۰۰۵	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۴	کاربرد دانش	۹	۶	۲۳	۲۲	۱۸/۳۲۲	۰/۰۰۱	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۵	نگهداری دانش	۸	۱۰	۲۲	۲۰	۱۲/۲۴۳	۰/۰۲۳	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل

نتایج اثر مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (الگوی امنیتی مشارکتی)

ردیف	ابعاد مدیریت دانش	فراوانی‌های مشاهده‌شده				کای دو محاسبه‌شده	عدد معنی‌داری	میزان خطا	نتیجه آزمون
		کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد				
۱	خلق دانش	۹	۱۷	۲۴	۲۰	۱۳/۲۲۹	۰/۰۴۳	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۲	کسب دانش	۷	۱۱	۲۴	۱۸	۲۱/۴۶۲	۰/۰۰۱۲	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۳	نشر دانش	۸	۹	۲۳	۲۰	۱۴/۳۰۱	۰/۰۰۳	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۴	کاربرد دانش	۸	۱۲	۱۹	۲۱	۱۳/۶۸۷	۰/۰۱۱	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۵	نگهداری	۸	۱۱	۱۹	۲۲	۱۶/۶۰۹	۰/۰۰۶	۰/۰۵	تأیید فرض

نتایج اثر مدیریت دانش حفاظتی در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (فرهنگ اطلاع‌رسانی)

ردیف	ابعاد مدیریت دانش	فراوانی‌های مشاهده‌شده				کای دو محاسبه‌شده	عدد معنی‌داری	میزان خطا	نتیجه آزمون
		کم	توسط	زیاد	خیلی زیاد				
۱	خلق دانش	۶	۱۰	۲۴	۲۰	۱۵/۷۶۴	۰/۰۴۱	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۲	کسب دانش	۴	۶	۲۴	۲۶	۱۹/۸۷۲	۰/۰۰۵	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۳	نشر دانش	۶	۱۱	۲۱	۲۲	۱۵/۴۴۳	۰/۰۰۸	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۴	کاربرد دانش	۶	۱۰	۲۲	۲۲	۱۹/۲۵۴	۰/۰۰۴	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل
۵	نگهداری دانش	۵	۱۱	۲۴	۲۰	۲۱/۲۱۱	۰/۰۰۳	۰/۰۵	تأیید فرض مقابل

تفسیر: بر اساس نتایج این آزمون، همه متغیرهای پژوهش از توزیع یک‌نواختی تبعیت می‌کنند (نرمال هستند). همچنین با توجه به این‌که مقدار مجذور خی مشاهده‌شده بزرگ‌تر از خی دو بحرانی (جدول) است و مقدار آماره آزمون در منطقه خارج از فرضیه صفر قرارگرفته؛ ازاین‌رو، فرضیهٔ صفر رد شده و فرضیهٔ مقابل تأیید می‌گردد؛ بنابراین محقق در سطح خطای ۵ درصد و با سطح اطمینان ۹۵ درصد به این نتیجه می‌رسد که پاسخ‌های ارائه شده در رابطه با ابعاد مدیریت دانش از توزیع یکنواخت برخوردار هستند. سازمان های امنیتی و اطلاعاتی ایران بر اساس نظریه‌های موجود در مدیریت دانش؛ ازجمله نظریه‌های مدیریت دانش در الگوی نوناکو و تاکوچی، الگوی کینگ و اوگا و نیز فرایند مدیریت دانش در الگوی استیو هالس دارای ابعادی؛ مانند خلق دانش، کسب دانش، نشر دانش، کاربرد دانش و نگهداری دانش است. ارزیابی صورت گرفته از یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ارتباط این ابعاد از مدیریت دانش در دست‌یابی به مأموریت سازمان‌های امنیتی و نیز کسب نتایج مورد نظر از اعمال اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (گسترش شبکهٔ جمع‌آوری، شیوه‌های جمع‌آوری، تجزیه‌وتحلیل در اشراف اطلاعاتی، الگوی امنیتی مشارکتی و فرهنگ اطلاع‌رسانی) در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار بسیار مؤثر است. بهره‌گیری از فرایندهای مدیریت دانش در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار به مسئولان و کارگزاران این امکان را می‌دهد که بر اساس نظریه‌های مدیریت دانش؛ ازجمله الگوی استیو

هالس، همواره در جست‌وجوی دانش جدید و حذف دانش مازاد باشند. هم‌چنین با تولید دانش جدید در حوزهٔ حفاظت اطلاعات و ذخیره‌سازی آن، امکان به‌کارگیری و توزیع دانش ایجادشده برای نسل بعد ازخود را فراهم نمایند و به اهداف خود دست یابند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بر اساس تجزیه‌وتحلیل کیفی و کمّی داده‌های حاصله، ادبیات پژوهش و آزمون فرض آماری که برای ارزیابی اثر فرایندهای مدیریت دانش (گسترش شبکه جمع‌آوری، شیوه‌های جمع‌آوری، تجزیه‌وتحلیل در اشراف اطلاعاتی، الگوی امنیتی مشارکتی و فرهنگ اطلاع‌رسانی) بر اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار با توجه به اهداف و مأموریت سازمان‌های امنیتی صورت گرفت، محرز گردید که مدیریت دانش به‌عنوان سازوکاری نظام‌مند و سازماندهی‌شده می‌تواند سازمان‌های مرتبط با فعالیت‌های اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار را نسبت به استفادهٔ بهینه از منابع دانش رهنمون نماید. ضرورت استفاده از این سازوکار هنگامی بیش‌ازپیش روشن می‌شود که سازمان‌ها از اثرات و نتایج استفاده از آن آگاه شوند.

نتایج حاصله نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل مدیریت دانش حفاظتی شامل خلق دانش، کسب دانش، نشر دانش، کاربرد دانش و نگهداری دانش از طریق شاخص‌های ارزیابی‌شده در پژوهش شامل: تولید، گردآوری و مستندسازی، جذب، همگون‌سازی، رهبری و مدیریت، خلاقیت و نوآوری، اعتماد، مدیریت پژوهش، فنّاوری اطلاعات، آموزش، اعتماد، ساختار سازمانی، تعاملات درون واحدی، فرهنگ سازمانی، نظام نرم‌افزاری پردازش تحلیلی متصل، داده‌کاوی به‌عنوان سازوکار بازیابی اطلاعات سامانه‌های نرم‌افزاری، انبارداری داده، سامانه‌های مبتنی بر پیام؛ مانند Lotus Notes[1]، نظام الکترونیک جلسات تعاطی ایده‌ها[2]، نظام بایگانی سوابق طرح‌های گروهی[3]، نظام مدیریت مستندات، طراحی پایگاه دادهٔ مربوط به هر حوزهٔ کارکردی خاص[4]، سامانه‌های نرم‌افزاری مدیریت پایگاه داده[5]، انبارداری داده[6] بر فعالیت‌های حفاظت اطلاعات در اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار اثرگذار هستند و بین این فرایندها و فعالیت‌های سازمان های امنیتی ، رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد. ارزیابی حاصله حاکی از آن است که فرایندهای مدیریت دانش حفاظتی در تحقق اهداف سازمان های امنیتی و فعالیت‌های

1.Lotus Notes
2. Electronic Brainstorming
3. Team Repository
4. Data Mart
5. DBMS
6. Data warehousing

آن (گسترش شبکهٔ جمع‌آوری، شیوه‌های جمع‌آوری، تجزیه‌وتحلیل در اشراف اطلاعاتی، الگوی امنیتی مشارکتی و فرهنگ اطلاع‌رسانی) و مأموریت، اثر توجه‌برانگیزی دارد.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سازمان‌های مرتبط با فعالیت‌های حفاظت اطلاعات، در صورت استفاده از سازوکار مدیریت دانش حفاظتی به‌صورت نظام‌مند، می‌توانند به مأموریت سازمان‌های امنیتی -که مزیت رقابتی را برای سازمان ایجاد می‌کند- دست یابند.

بر اساس یافته‌های حاصله از تجزیه‌وتحلیل داده‌ها و نیز به استناد آزمون آماری صورت‌گرفته، دلیلی برای تأیید فرض Ho از سوی محقق دیده نمی‌شود؛ بر همین اساس محقق نتیجه می‌گیرد:

۱. میان مدیریت دانش حفاظتی و اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (گسترش شبکهٔ جمع‌آوری) رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

۲. میان مدیریت دانش حفاظتی و اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (شیوه‌های جمع‌آوری) رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

۳. میان مدیریت دانش حفاظتی و اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (تجزیه‌وتحلیل اطلاعات) رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

۴. میان مدیریت دانش حفاظتی و اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (الگوی امنیتی مشارکتی) رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

۵. میان مدیریت دانش حفاظتی و اشراف اطلاعاتی و امنیت پایدار (فرهنگ اطلاع‌رسانی) رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

پیشنهادها:

۱. طراحی نظام کسب دانش در مورد شناسایی وضعیت فعالیت‌های حفاظت اطلاعات صورت گرفته در آجا؛ این اقدام به تصمیم‌گیران کلان در حوزه دفاعی و امنیتی کمک می‌کند تا با ارزیابی اقدامات خود با اقدامات سایر کشورهای رقیب در یک محیط رقابتی بتوانند مأموریت سازمان‌های امنیتی را راحت‌تر محقق نمایند.

۲. ایجاد ارتباط با مراکز پژوهش‌هایی و دریافت مشاوره‌های لازم؛ این اقدام به تصمیم‌گیران سازمان‌های امنیتی کمک می‌کند تا همواره از آخرین دانش خلق‌شده در حوزهٔ فعالیت‌های حفاظت اطلاعات بهره‌مند گردند.

۳. با استفاده از منابع فیزیکی؛ مانند مکتوبات، پرونده‌ها، نتایج مذاکرات، بازدیدها، موافقت‌نامه‌ها و ... ، نقشهٔ دانش[1] به‌صورت ترسیمی طراحی گردد؛ این اقدام موجب آگاهی از دارایی‌های ملموس و غیرملموس دانش و استفاده از آن در فرایند تصمیم‌گیری مسئولان حوزهٔ سازمان های امنیتی می‌شود.

۴. مستندسازی اقدامات صورت‌گرفته؛ این اقدام موجب می‌شود تا با تغییر افراد و جابه‌جایی مسئولان در حوزهٔ ساحفاجا، اقدامات مثبت و یا منفی صورت گرفته فراموش نشوند و با بهره‌گیری از تجربه‌های اخذشده، هزینهٔ دست‌یابی به مأموریت سازمان‌های امنیتی را کاهش دهند.

۵. تشکیل گروه‌های تخصصی، اتاق فکر و گروه‌های حرفه‌ای برای تهیهٔ راهبردها و طرح‌ریزی برنامه‌ها درجهت دست‌یابی به اهداف ساحفاجا؛ این اقدام ضمن کاربردی نمودن دانش حاصله، امکان بهره‌برداری از تسهیم و یا نشر دانش را -که یکی از فرایندهای مدیریت دانش است- فراهم می‌نماید و افرادی با تخصص‌های مختلف گرد هم می‌آیند و به سبب تنوع تخصص‌ها، مهارت‌ها و تجارب، امکان یادگیری غیررسمی و پیدایش ایده‌های جدید نیز فراهم می‌شود.

۶. تشکیل پایگاه داده‌ها؛ این اقدام امکان نگهداری و ذخیره‌سازی دانش حاصله از فعالیت‌های صورت گرفته را فراهم کرده و دست‌یابی مسئولان سازمان‌های امنیتی را در شرایط و زمان مقتضی امکان‌پذیر می‌نماید.

1. Knowledge Map

منابع

۱. آقا محمدی، داود؛ دهقان، نبی‌الله (۱۳۹۱)؛ ***مدیریت راهبردی دانش در سازمان‌های نظامی***، تهران، انتشارات دانشکده فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۲. ابطحی، سیدحسین، صلواتی، عادل (۱۳۸۵)؛ ***مدیریت دانش در سازمان***، نشر پیوند نو

۳. آهن‌چی، محمد (۱۳۸۶)؛ ***مدیریت راهبردی-نگرشی نو بر مدیریت راهبردی از تئوری تا عمل***، تهران

۴. استیفن‌پی، رابینز (۱۳۷۸)؛ ترجمه علی پارسائیان؛ سیدمحمد اعرابی، ***دفتر پژوهش‌های فرهنگی***، تهران

۵. سبحانی‌نژاد، مهدی؛ شهابی، بهنام؛ علی‌رضا یوزباشی (۱۳۸۵)؛ ***سازمان یادگیرنده (مبانی نظری، الگوهای پژوهش و سنجش)***، تهران، نشر یسطرون،

۶. شریف‌زاده، فتاح (۱۳۸۷)؛ مدیریت دانش در سازمان‌های اداری، تولیدی و خدماتی، تهران ، ***انتشارات جهاد دانشگاهی***،

۷. حافظنیا، محمدرضا (۱۳۸۹)؛ ***مقدمه‌ای بر روش پژوهش در علوم انسانی***، انتشارات سمت، تهران

۸. خواجه‌امیری، مهدی؛ قاسمی، علی؛ بابایی، حسین (۱۳۸۹)؛ ***مبانی اشراف اطلاعاتی***، انتشارات معاونت پژوهش دانشکده فارابی، تهران

۹. یاقوت‌پور، احمد (۱۳۹۲)؛ ***پدافند غیرعامل در جنگ الکترونیک***، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دافوس آجا

۱۰. عالم‌تبریز، اکبر؛ محمدرحیمی، علی‌رضا (۱۳۸۷)؛ ***مدیریت دانش و برنامه‌ریزی منابع انسانی*** (با نگرش سامانه‌های اطلاعاتی)، انتشارات صفار-اشراقی، تهران

۱۱. داونورودی، توماس؛ پروساک، لارنس (۱۳۷۹)؛ ***مدیریت دانش***، ترجمه دکتر حسین رحمان‌سرشت، نشر ساپکو، چاپ اول، تهران

۱۲. رستمی، علی (۱۳۹۳)؛ ***مناسب‌ترین شیوه مقابله اطلاعاتی ناهمگون با نیروهای فرامنطقه‌ای***، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دافوس آجا

۱۳. رستمی، علی (۱۳۹۵)؛ مدیریت مشارکتی و امنیت پایدار، ***نشریه تخصصی خبیر***

۱۴. رضایی، محمد (۱۳۹۰)؛ ***اقدامات پیشگیرانه ساحفاجا در رزم زمینی***، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دافوس آجا

۱۵. رنانی، قاسم؛ نامقی، محمد (۱۳۸۸)؛ اثر مدیریت دانش در خلق راهبرد رقابتی، ***پژوهش‌نامه مدیریت تحول***، سال اول، شماره دوم، تهران

۱۶. کریمی، میرهابیل (۱۳۸۶)؛ ***فصلنامه علمی-تخصصی، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع)***، سال چهارم، شماره ۱۴

۱۷. گروه مؤلفین دافوس آجا (۱۳۹۱)؛ ***ارتش در گذرگاه تاریخ***، انتشارات دافوس آجا، چاپ اول

۱۸. گیلبرت پروست؛ استفان روب؛ کای رومهاردت (۱۳۸۵)؛ مترجم: علی حسینی‌خواه، ***مدیریت دانش***، نشر یسطرون، تهران

۱۹. محمدی، داود (۱۳۹۲)؛ ***آموزش ضمن خدمت کارکنان***، انتشارات پیام، چاپ اول

۲۰. مینایی، حسین (۱۳۹۵)؛ ***مبانی و اصول مدیریت دانش***، انتشارات دافوس آجا.

۲۱. ***مجموعه مقالات همایش ملی***، یک‌پارچگی، انسجام و توسعه مدیریت دانش حفاظت اطلاعاتی در ساحفاهای ن.م؛ پژوشکده مطالعات کاربردی قلم تهران ۱۳۹۵

۲۲. واعظی، رضا؛ مسلمی، طیبه (۱۳۸۸)؛ شناسایی عوامل مؤثر بر اجرای مدیریت دانش، ***مجله مدیریت توسعه و تحول***، تهران

۲۳. ویسی، غلامرضا؛ سوادی، محمدعلی (۱۳۸۵)؛ ***رفتار سازمانی در نگاه مدیریت اسلامی***، انتشارات پژوهشکده پژوهش‌های اسلامی

24. Alvani, Seyed Mehdi and Danai fard Hasan (1998), Qualitative Research Method in Management, Tehran, safar publication

25. Smith, R. (2001), **"A roadmap for knowledge management"**, available at: www2.gca.org/knowledgetechnologies/2001/proceedings

26. Nonaka, I. and H. Takeuchi, **The Knowledge Creating Company**, Oxford University Press, Oxford, 1995

27. O'Dell, C. (1996), **"A current review of knowledge management best practice"**, Conference on Knowledge Management and the Transfer of Best Practices, Business Intelligence, London

28. Wiig, K. (1997), **"Knowledge management: an introduction and perspective"**, Journal of Knowledge Management, Vol. 1 No. 1